

De genetische revolutie, concurrerende rechtsvorming en de bijdrage van de jurist

Amechtig probeert het positieve recht de genetische revolutie bij te houden. Zowel de ordenende als de beschermende functie van het recht staan op het spel. Toch heb ik als gematigd positivist geen antwoord op de fundamentele vragen die hier aan de orde zijn. Het type debat dat aan de beantwoording van die fundamentele vragen voorafgaat, is niet het exclusieve domein van juristen. Uiteindelijk zal het antwoord moeten worden gegeven door de wetgever. Daarbij is de bijdrage van juristen velerlei. Vervolgens wordt hun rol alleen maar groter, nu dit antwoord onontkoombaar tijdelijk zal zijn. In hun bijdrage aan dit nummer beschrijven Dondorp en Bolhuis hoe ook de recente Embryowet vragen openlaat over één van de nieuwe aspecten van de genetische revolutie.

Wij wisten al dat er inmiddels niet meer één wetgever is en uit het artikel van Dondorp en Bolhuis blijkt dat eens te meer. Er is eerder sprake van samenwerkende maar ook concurrerende wetgevers op het nationale en internationale niveau.

Een van de bijdragen van juristen is om met name de constitutionele grondslag voor te nemen maatregelen te onderzoeken. Op het niveau van de Europese Gemeenschap zijn dat er, met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel, drie. Kort gezegd, aanvullende stimulerende maatregelen op het gebied van volksgezondheid en onderzoek en technologische ontwikkeling en bindende regels uitsluitend voorzover het betreft de totstandkoming van de interne markt. Tijdens de totstandkoming van dit nummer vond in het Europees Parlement de behandeling plaats van het eindrapport van de commissie Fiori over de ethische, juridische, economische en maatschappelijke implicaties van menselijke genetica (A5-0391/2001). Hoewel het rapport deze grondslagen noemt, zagen velen in het rapport een poging van de „conservatieve” meerderheid van het Europees Parlement om deze grondslagen op te rekken en tot – met meer „vooruitstrevende” nationale parlementen – concurrerende rechtsvorming te komen. Het rapport werd in een rumoerig verlopen zitting van 30 november verworpen.

Het Fiori-rapport concurreert ook met het overigens nog lang niet bindende Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (2000/C 364/01). Dat bevat – voorzover hier relevant – in artikel 3 slechts enkele basisbepalingen zoals het verbod op reproductief klonen en is overigens zo verstandig, met name in het explanatory report, om naar het Europese Verdrag Biogeneeskunde en Mensenrechten te verwijzen. Echter, om het Biogeneeskunde Verdrag en toekomstige protocollen te doen sporen met de Nederlandse opvattingen zijn interpretatieve verklaringen en voorbehouden noodzakelijk, die in de context van het veel meer globale EVRM niet denkbaar zouden zijn. De Europese Unie, de Raad van Europa en de nationale wetgever – de rechter laat ik gemakshalve maar even buiten beschouwing – blijken dus te concurreren bij hun pogingen om gelijk op te lopen met de genetische revolutie. Zo kan ook gewezen worden op de recente GCP-richtlijn (2001/20/EC). Bij de GCP-richtlijn lijken fundamentele vragen en interne markt onlosmakelijk verweven. Op een enkel punt wijkt het af van de vrijheden die het Biogeneeskunde Verdrag nationale wetgevers laat. Concurrerende rechtsvorming eens te meer.

Het is dringend gewenst om te overdenken hoe – binnen zekere grenzen – een soort van „legal pluralism” op Europees niveau kan worden bereikt zonder afbreuk te doen aan harmonisatie op meer technische kwesties. Die bijdrage zou wel eens belangrijker kunnen zijn dan nog meer grote woorden in weer een concurrerend internationaal document.

Evert-Ben van Veen